CÂMPUL LEXICAL AL EMOȚIILOR ÎN PROZA SCURTĂ CONTEMPORANĂ (Aurelian Silvestru „Fărâme de suflet")

Ana FERAFONTOV, Facultatea de Litere

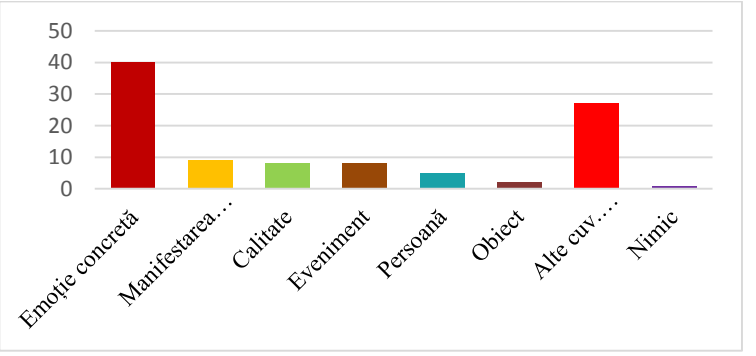
În teoria câmpurilor lexicale s-au conturat două direcții: cea tradițională, reprezentată de linia F. de Saussure – J. Trier – L. Weigerber, și cea modernă, de după apariția semanticii structurale, promovată de E. Coșeriu.

Primele încercări de dovedire a existenței câmpurilor lexicale îi aparțin savantului Wilhelm von Humboldt, care a argumentat ideea că viața și activitatea umană sunt concentrate în jurul anumitor domenii, omul percepând fiecare obiect, lucru ca făcând parte dintr-un ansamblu – ansamblu ce se supune întregului reprezentat de univers. Apoi, un alt lingvist care a demonstrat principiul practic al segmentării vocabularului este Jost Trier. Un alt nume de mare rezonanță este cel al lingvistului Eugen Coșeriu, care a promovat teoria câmpului lexical din perspectiva semanticii structurale. În opinia sa, *câmpul* reprezintă o „structură paradigmatică care constă din unități lexicale (lexeme) care își împart o zonă de semnificație continuă comună și care se află în opoziție nemijlocită" [2, p.31]. E. Coșeriu afirmă ideea conform căreia câmpul reprezintă „alegerea lexicală operată în interiorul unei paradigme limitate și delimitabile" [1, p.144]. Tot lui E. Coșeriu îi aparține prima și cea mai precisă clasificare a câmpurilor, care are la bază trei criterii: 1) tipurile opozițiilor și configurația lor (sau numărul dimensiunilor); 2) sensul obiectiv al câmpurilor; 3) expresia verbală a câmpurilor.

Cercetarea efectuată ne-a permis să constatăm că, în limba română, câmpul lexical al emoțiilor este constituit din arhilexemul „emoție" și lexemele care denumesc stări emoționale: *bucurie, tristețe, îngrijorare, mânie, frică, admirație* etc. Elementele din cadrul câmpului sunt unite pe baza unor trăsături comune, și anume, semele: /reacție afectivă/ + /durată relativ scurtă/ + /modificări în activitățile organismului/ + /atitudinea individului față de realitate/. Dar, totodată, acestea se deosebesc prin seme graduale și substanțiale. Toate unitățile din cadrul câmpului emoțiilor se constituie în microcâmpuri (al mâniei, al

tristeții, al fricii, al bucuriei, al iubirii, al surprizei, al dezgustului, al rușinii, al vigilenței).

În urma unui experiment asociativ desfășurat pe un eșantion de 100 de persoane de vârste diferite, am determinat că cei mai mulți vorbitori de limbă română asociază cuvântul „emoție" cu o emoție concretă – 40 de răspunsuri (*admirație, bucurie, dragoste, fericire, frică, îngrijorare, uşine, satisfacție, surprindere, tristețe* etc.), manifestarea exterioară a emoției – 9 răspunsuri (*zâmbet, zâmbetul mamei*), calitate – 8 răspunsuri (*frumos, pozitiv, senin* etc.), eveniment – 8 răspunsuri (*concert, întâlnire, prima dragoste, primul examen, scenă, ziua nunții* etc.), persoană – 5 răspunsuri (*bebeluș, copil, mama, oameni*), obiect – 2 răspunsuri (*carte, flori*), alte cuvinte abstracte – 27 de răspunsuri (*culoare, impuls, sentiment (2), suflet (2), trăiri (7), văzduh, viață (3), vibrație* etc.), nimic – 1 răspuns.

Diagramă. Asocierile legate de conceptul emoției

Experimentul ne-a ajutat să construim câmpul asociativ al conceptului emoție, să deducem principalele sensuri ale cuvântului și să formulăm o definiție: emoția este o parte indispensabilă a ființei umane, o trăire interioară, fie pozitivă, fie negativă, care se manifestă în exterior prin anumite gesturi și este provocată de anumite circumstanțe – evenimente, persoane, obiecte cu semnificație personală etc.

Mulți psihologi, printre care și Paul Ekman, au dovedit caracterul universal al emoțiilor, afirmând că toți oamenii, indiferent de etnie, rasă, limbă, vârstă, cultură, trăiesc aceleași emoții. Dar s-a constatat că nu toate emoțiile au echivalente semantice în toate limbile. În *Trilogia*

culturii, L. Blaga relatează despre trei stări specifice românești, care nu au echivalente în alte limbi: *dorul, jalea* și *urâtul*. Acestea subliniază specificitatea câmpului lexical al emoțiilor în limba română față de alte limbi.

În studiul pe care l-am efectuat, am urmărit expresia câmpului emoțiilor în proza a patru scriitori, ale căror lucrări le considerăm relevante pentru subiectul cercetat, și anume: Aureliu Busuioc (*În căutarea pierderii de timp*), Ion Druță (*Vatra Blajinilor*), Iulian Filip (*Nuca lui Newton*), Victor Teleucă (*Improvizația nisipului*). Textele menționate sunt foarte diferite ca stil, dar ne-au oferit un număr impunător de exemple cu privire la expresia câmpului emoțiilor în limba română.

În mod special am studiat câmpul emoțiilor în *Fărâme de suflet* de A. Busuioc. Cel mai frecvent se întâlnesc lexeme denominative pentru emoțiile de bază: bucuria, tristețea, mânia, disprețul, frica, iubirea, surpriza, dezgustul, dar identificăm și varietățile acestora (vinovăția, jena, mulțumirea de sine ș.a). Lexemele-emoții din opera lui A. Silvestru caracterizează:

- o persoană („Speriat, *Hitler* a luat-o la fugă…”);
- o colectivitate („*Roma* e înspăimântată.”);
- o divinitate („S-a întristat *Dumnezeu*…”);
- un corp neînsuflețit („Speriat, *izvorul* s-a retras în măruntaiele pământului.”);
- impersonal („*A te bucura* de clipa în care un copil îi oferă altuia o bomboană sau o jucărie înseamnă a stimula în acel copil dorința de a face bine.”).

Pentru a identifica impactul câmpului emoțiilor în receptarea operei, am întocmit un chestionar pe care l-am aplicat pe un eșantion de 100 de persoane de diferite vârste. Rezultatele experimentului ne-au permis să concluzionăm că cei mai mulți vorbitori de limbă română nu deosebesc emoțiile de sentimente, iar cuvinte precum *iubire, milă, indiferență, recunoștință, mulțumire* ș.a. sunt considerate mai degrabă sentimente.

Noutatea prezentei cercetări constă, în primul rând, în aplicarea teoriei câmpurilor în proza scurtă contemporană, fiind realizată o sinteză a aspectului afectivității în opera lui A. Silvestru. În al doilea rând, este efectuată o descriere detaliată a câmpului emoțiilor în limba ro-

mână, aspect mai puțin studiat în lingvistica românească. Studiul realizat reprezintă doar o introducere în cercetarea câmpului emoțiilor în limba română, întrucât, așa cum ne-am convins, câmpul emoțiilor este vast și cuprinde elemente eterogene, care nu pot fi cuprinse într-o lucrare de acest gen.

Referințe:

1. OGLINDĂ, E., CERCHES, G. *Lingvistică generală. Compendiu. Suport didactic destinat studenților de la masterat.* Chișinău: CEP USM, 2008.
2. *Tratat de lingvistică generală.* Redactori responsabili: Al. GRAUR, S. STATI, L. WALD. Bucureşti: Ed. Academiei Republicii Socialiste România, 1972.

Recomandat
Alexandra GHERASIM, dr., conf. univ.